

TRÍCH YẾU CÁC LUẬN ĐIỂM NGHIÊN CỨU

PHÂN TÍCH
CÁC LOẠI HÌNH ĐẢNG CỘNG SẢN
TRÊN THẾ GIỚI HIỆN NAY*

TS. SÀI THƯỢNG KIM, TS. PHAN THÂN**

1. Các loại hình đảng cộng sản trên thế giới

Trải qua 170 năm thăng trầm, các đảng cộng sản trên thế giới mang những khác biệt lớn và khó phân loại theo một khuôn mẫu thống nhất, mà chỉ có thể so sánh từ các góc độ khác nhau.

Thứ nhất, xét từ địa vị chính trị trong nước, có thể phân chia thành đảng cộng sản cầm quyền và đảng cộng sản không cầm quyền. Các đảng cộng sản cầm quyền là lực lượng lãnh đạo hạt nhân của các nước xã hội chủ nghĩa. Lịch sử phong trào xã hội chủ nghĩa thế giới chứng minh rằng, đảng vô sản muốn trở thành đảng cầm quyền thì chỉ có thể thực hiện được ở các nước xã hội chủ nghĩa. Sau khi Liên Xô tan rã, hiện chỉ còn năm nước xã hội chủ nghĩa do đảng cộng sản lãnh đạo là Trung Quốc, Việt Nam, Triều Tiên, Cuba, Lào, với những khác biệt trong phương thức cầm quyền. Về phần các đảng cộng sản không cầm

quyền, do điều kiện và hoàn cảnh khác nhau, nhận thức về bản chất của chủ nghĩa xã hội, con đường cách mạng có nhiều dị biệt, lý luận và chính sách cũng khác nhau. Các đảng cộng sản ở các nước tư bản chủ nghĩa tồn tại lâu dài với tư cách là đảng đối lập, đại diện cho lợi ích của giai cấp công nhân và tầng lớp dân nghèo, đóng vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy bình đẳng xã hội và đấu tranh cho quyền lợi của người lao động.

Thứ hai, từ góc độ đặc điểm lý luận và lịch sử hình thành, có thể thấy sự đa dạng của nhiều loại hình. *Một là*, các đảng cộng sản “kiểu truyền thống”, phần lớn bắt nguồn từ các chi bộ của Quốc tế Cộng sản, lấy chủ nghĩa Mác - Lênin làm nền tảng lý luận, giữ vững nguyên tắc tập trung dân chủ và chuyên chính vô sản. Các đảng cầm quyền ở các nước xã hội chủ nghĩa hiện nay đều thuộc loại hình này. *Hai là*, các đảng cộng sản “theo hướng cải cách dân chủ”, bắt đầu từ những năm 50 của thế kỷ XX, chủ trương từ bỏ đấu tranh vũ trang, thực hiện “dân chủ hóa” trong tổ chức và lý luận, đi theo con đường nghị trường. *Ba là*, các đảng cộng sản “Mác - Lênin - Mao”, chủ yếu hình thành sau cuộc tranh luận Trung - Xô, ủng hộ

* Tạp chí Nghiên cứu chủ nghĩa xã hội, số 3-2025, tr.123-130

** Trung tâm Nghiên cứu thế giới đương đại, Ban Liên lạc đối ngoại Trung ương Đảng Cộng sản Trung Quốc

*** Viện Nghiên cứu Chủ nghĩa Mác, Đại học Khoa học kỹ thuật Thiên Tân, Trung Quốc

đường lối “chống xét lại” của Trung Quốc, nhưng sau này phần lớn suy yếu hoặc đi theo đường lối cực tả. *Bốn là*, các đảng cộng sản theo chủ nghĩa Trotsky, mặc dù hiện nay chỉ còn tồn tại trên danh nghĩa, nhưng vẫn có ảnh hưởng nhất định ở một số khu vực. *Năm là*, các đảng cộng sản theo đường lối đấu tranh vũ trang, chủ trương dùng bạo lực cách mạng để lật đổ chính quyền hiện tại, nhưng xu hướng này ngày càng bị cô lập và suy yếu. *Sáu là*, các đảng cộng sản “kiểu cánh tả”, là những đảng có lập trường cộng sản nhưng không mang tên “đảng cộng sản”, hoặc được thành lập trong bối cảnh hình ảnh đảng cộng sản bị bôi nhọ sau khi chủ nghĩa xã hội ở Liên Xô và Đông Âu sụp đổ. *Bảy là*, các tổ chức quốc tế của các đảng cộng sản chống chủ nghĩa tư bản và toàn cầu hóa, như “Hội nghị quốc tế các đảng cộng sản và công nhân” và “Đảng Cánh tả châu Âu”, đã nỗ lực tập hợp lực lượng để cùng lên tiếng.

2. Nguyên nhân hình thành các loại hình đảng cộng sản khác nhau

Trước hết, từ góc độ bài học lịch sử, các đảng cộng sản dễ dàng rơi vào tình trạng chia rẽ do bất đồng tư tưởng và đường lối, đây là nguyên nhân chủ yếu dẫn đến sự xuất hiện của nhiều loại hình đảng cộng sản. Các đảng cộng sản do có nhận thức khác nhau về chủ nghĩa xã hội khoa học nên bắt đầu nảy sinh bất đồng, từ bất đồng đến tranh luận, rồi từ tranh luận đến chia rẽ.

Thứ hai, xét từ mục tiêu, nhiệm vụ của đảng, sự điều chỉnh và đổi mới đã gây ra mâu thuẫn giữa phe bảo thủ và phe cải cách. Trong quá trình lựa chọn chiến lược ứng phó với những

thay đổi của thời đại, phe cải cách trong một số đảng chủ trương thông qua “chủ nghĩa cộng sản mới” để vượt qua chủ nghĩa tư bản, trong khi phe bảo thủ thì nhấn mạnh duy trì các giá trị truyền thống. Sự khác biệt như vậy khiến cho mâu thuẫn giữa truyền thống và đổi mới, bảo thủ và cấp tiến trở nên gay gắt, do đó, việc chia rẽ là không thể tránh khỏi.

Thứ ba, từ góc độ phương thức tổ chức và hoạt động của đảng, việc có kiên trì nguyên tắc tập trung dân chủ hay không cũng trở thành tiêu chí rõ ràng để phân biệt đảng cộng sản “kiểu truyền thống” và đảng cộng sản “theo hướng cải cách dân chủ”. Nhìn chung, các đảng cộng sản cầm quyền ở các nước xã hội chủ nghĩa luôn kiên trì nguyên tắc tập trung dân chủ, vì thế tổ chức đảng có sức tập hợp và sức chiến đấu mạnh mẽ. Ngược lại, một số đảng cộng sản không cầm quyền, do chịu sự chèn ép của chính trị chủ lưu tư bản chủ nghĩa và tác động của các trào lưu tư tưởng đa nguyên, đã từ bỏ nguyên tắc tập trung dân chủ, dẫn đến kỷ cương đảng lỏng lẻo, sức chiến đấu và sức tập hợp suy yếu.

Cuối cùng, từ góc độ quan hệ đảng phái, sự xuất hiện của các phe phái và “đảng cộng sản mới” ở nước ngoài có liên quan nhất định đến sự phát triển và thay đổi của Trung Quốc. Thời kỳ tranh luận Trung - Xô đã dẫn đến sự phân liệt lớn trong phong trào cộng sản quốc tế. Sau thập niên 80 của thế kỷ XX, Đảng Cộng sản Trung Quốc đã điều chỉnh phương châm quan hệ đảng phái, nhấn mạnh “công việc của nước nào phải do đảng và nhân dân nước đó tự tìm đường, tự khám phá, tự giải quyết, không thể để một đảng khác đóng vai “đảng cha” ra lệnh”.

Việc thực hiện đường lối đối ngoại mới này đã thúc đẩy sự phục hồi và phát triển mới của nhiều đảng cộng sản trên thế giới, và các đảng này cũng tích cực tham khảo kinh nghiệm thành công của Trung Quốc.

3. Nhận thức về các loại hình đảng cộng sản hiện nay

Thứ nhất, đảng cộng sản ra đời với tư cách là mặt đối lập của chủ nghĩa tư bản, và sự khác biệt về lý luận và phương thức hoạt động của các loại hình phản ánh đặc điểm đa dạng của chủ nghĩa xã hội thế giới. Mặc dù các đảng cộng sản có những điều chỉnh khác nhau, nhưng “cuộc đấu tranh của các đảng cộng sản các nước, tuy không có cương lĩnh hành động chung mang tính quốc tế, nhưng trên thực tế đã hình thành nên tinh thần chung”.

Thứ hai, cần giữ vững nguyên tắc quan hệ đảng phái mới, không thể đánh đồng các loại hình đảng cộng sản khác nhau, xóa nhòa các điểm khác biệt, cũng không thể chủ quan lấy phải - trái của mình làm chuẩn, tùy tiện dán nhãn. Cần tôn trọng con đường phát triển phù hợp với điều kiện quốc gia của mỗi đảng. Do đó, chúng ta cần tìm ra điểm chung trong sự khác biệt, tìm ra tính thống nhất trong sự dị biệt.

Thứ ba, cần nhận thức rõ sự khác biệt giữa lý luận chủ nghĩa xã hội khoa học và các trào lưu tư tưởng phi xã hội chủ nghĩa. Đối với những chủ trương và hành động cực tả hoặc

cực hữu xuất hiện trong các phe phái cực đoan của đảng cộng sản, cần phải ứng phó một cách lý tính, coi trọng sách lược, phân định rõ phải - trái. Trong quá trình phát triển đa dạng của chủ nghĩa xã hội thế giới, sự phân mảnh của lực lượng cánh tả là một thực tế khách quan không thể tránh khỏi.

Cuối cùng, cần tích cực phát triển quan hệ giao lưu, hợp tác đa tầng nấc với các đảng cộng sản thuộc mọi loại hình sẵn sàng giao lưu với chúng ta theo nguyên tắc “tìm điểm chung, tôn trọng sự khác biệt, tôn trọng lẫn nhau, học hỏi lẫn nhau”. Độc lập tự chủ và hoàn toàn bình đẳng là một nguyên tắc quan trọng trong quan hệ giữa các đảng theo chủ nghĩa Mác. Trong bối cảnh thế giới biến đổi nhanh chóng như hiện nay, việc tăng cường đoàn kết và hợp tác giữa các đảng cộng sản và lực lượng cánh tả thuộc các loại hình khác nhau có ý nghĩa quan trọng đối với sự phát triển sâu rộng của phong trào xã hội chủ nghĩa thế giới trong tương lai. Chúng ta cần quan sát thời đại bằng quan điểm khoa học và tầm nhìn lịch sử, nhận thức đúng đắn những thay đổi mới và sứ mệnh lịch sử của các đảng cộng sản trên thế giới hiện nay, nắm bắt sâu sắc mạch phát triển và xu hướng của thời đại ngày nay; đồng thời, luôn kiên định lý tưởng và niềm tin rằng chủ nghĩa xã hội cuối cùng sẽ thay thế chủ nghĩa tư bản ■

MẠNH LINH tóm lược và giới thiệu